

yetçi Çin dışında yirmi dokuz ülkenin katılımıyla toplandı. Konferansta bir yanda Türkiye, Irak ve Pakistan gibi Batı yanlısı bir grup, diğer yanda ise Hindistan, Mısır ve Çin Halk Cumhuriyeti gibi Batı karşıtı, bağlantısızlığı savunan başka bir grup ortaya çıkmıştır. Özellikle Sovyetler Birliği'nin Doğu Avrupa ve Orta Asya'daki politikaları geniş tartışmalara sebep olmuş, sömürgeciliğin bütün görünüşleriyle mahkûm edilmesi üzerine uzlaşma sağlanabilmiştir. Konferans sonunda yayımlanan bildiri ve kararlarda bağlantısızlığı savunan Batı karşıtı ülkelerin konferansa hâkim oldukları görülmüştür. 24 Nisan günü yayımlanan on maddelik bir bildiri ile çalışmalarını tamamlayan Bandung Konferansı, milletlerarası politika alanında Asya-Afrika ülkelerinin Birleşmiş Milletler içinde etkili bir blok olarak belirmeleri ve 1961 yılında resmileşecek olan Bağlantısızlar Grubu'nun ortaya çıkması gibi sonuçları doğurmuştur.

Türkiye Bandung Konferansı'na Dışişleri bakanı seviyesinde katılmış ve toplantıda bulunan tek NATO üyesi olarak Batı ülkelerinin sözcülüğünü yapmıştır. Türkiye'nin bu konferansta Batı yanlısı bir politika takip etmesi ve bloksuzluğa karşı çıkması, Üçüncü Dünya ülkeleriyle ilişkilerin geliştirilmesinde olumsuz rol oynamıştır.

Bandung Konferansı'na katılan ülkeler şunlardır: Afganistan, Altın Sahili (Gana), Birmanya, Çin Halk Cumhuriyeti, Endonezya, Filipinler, Habeşistan (Etiyopya), Hindistan, İran, Irak, Japonya, Kamboçya, Kuzey Vietnam, Laos, Liberya, Libya, Lübnan, Mısır, Nepal, Pakistan, Seylan (Sri Lanka), Siyam (Tayland), Sudan, Suriye, Suudi Arabistan, Türkiye, Ürdün, Vietnam, Yemen.

BİBLİYOGRAFYA :

D. Kimche, *The Afro-Asian Movement*, Jerusalem 1973, s. 59-79; *Java* (ed. Peter Hutton), Singapore 1978, s. 150-157; M. C. Ricklefs, *A History of Modern Indonesia*, Hong Kong 1981, s. 148-150; Mehmet Gönlübol — Halûk Ülman, "İkinci Dünya Savaşı'ndan Sonra Türk Dış Politikası (1945-1965)", *Olaylarla Türk Dış Politikası*, Ankara 1982, I, 283-286; Frederick L. Wernstedt, "Bandung", *EAm.*, III, 156; James R. Shirley, "Bandung Conference", *a.e.*, III, 156; O. G., "Bandoung", *EUn.*, II, 1067-1068; "Bandung", *EBr.*, III, 81-82; "Bandung", *Ensiklopedi Indonesia*, Jakarta 1980, I, 387-388.

DAVUT DURSUN

BÂNET SÜÂD

(bk. KASİDETÜ'İ-BÜRDE).

BANG KAUP, Willy

(1869-1934)

Mukayeseli

Türk dili araştırmaları məktebinin ve Uyguroloji'nin kurucusu olan Alman Türkologu.

Johann Wilhelm Max Julius Bang Kaup 9 Ağustos 1869'da Almanya'nın Wesel şehrinde doğdu. Birçok âlim ve rahip yetiştiren Protestan bir aileye mensuptur. Bir askerî hâkim olan babası Heinrich Bang daha sonra Wesel şehrinin belediye başkanlığını yapmıştır. Bang'ın birçok eserinde Bang Kaup şeklinde yazdığı soyadı, babasınınkiyle birlikte annesinin kızlık soyadı olan Kaup'u da kullanmasından ortaya çıkmıştır.

Bang daha lise öğrencisi iken dile, özellikle eski İran dillerine karşı büyük bir ilgi duydu ve ailesinin haberi olmadan ünlü şarkiyatçı Fleischer ile mektuplaştı. Liseyi bitirdikten sonra Fleischer'in tavsiyesine uyarak Belçika'nın Louvain Üniversitesi'nde Doğu dilleri profesörü olan Charles de Harlez'in yanına gitti ve onun idaresi altında bilhassa çivi yazılı Persçe ile Avesta dili üzerinde çalıştı. Louvain Üniversitesi'nden başka Fransa, İngiltere ve Polonya'da da okuyan Bang'ın çalışma programı arasında İngilizce başta olmak üzere Germen dilleri önemli bir yer tutmuştur.

Bang'ın ilk ilmi yazısı, yirmi yaşındayken Ahamenî kitâbelerinin açıklanması hakkında kaleme aldığı "Beiträge zur Erklärung der Achämenideninschriften" (*ZDMG*, XLII [1899], s. 525-534) adlı incelemesidir. Bu araştırmayı, Avestik alfabeye yazılmış Zend-Avesta metinleri ve çivi yazılı Behistûn kitâbeleriyle ilgili yazıları takip etti. Bang ilmi yayın hayatının ikinci yılından itibaren Ural-Alтай sahasında Moğol ve Mançu dilleri üzerine de çalışmaya başladı; ancak 1893 yılında Wilhelm Thomsen'in Göktürk alfabesini çözmesi ve bunu takip eden yıllarda onunla Wilhelm Radloff'un Orhun kitâbelerini açıklamak için yaptıkları yayınlar, Bang'ın özellikle Altayistik'in Türkoloji kolunu seçmesine sebep oldu. 1896-1909 yılları arasında devamlı olarak Göktürk metinleri üzerinde çalıştı ve birçok makale yayımladı; bu çalışmalarını sırasında eski Türkler'in sayıları söyleme esaslarını da tesbit etti.

Willy Bang Kaup 1892'den itibaren Louvain Üniversitesi'ne bağlı Yaşayan Doğu Dilleri Okulu'nun (Ecole des Langues

Orientales Vivantes) akademik yöneticiliğini yaptı ve 1895'te bu üniversitenin İngiliz filolojisi profesörlüğüne tayin edildi. 1914 yılına kadar Louvain Üniversitesi'nde kalan Bang burada İngiliz, Alman, Fars ve Türk dilleriyle ilgili birçok araştırmasını yayımlamıştır. I. Dünya Savaşı'nın başlaması üzerine Almanya'ya döndü ve bu tarihten itibaren İranistik, Anglistik ve Germanistik sahaslarındaki çalışmalarına son verdi. 1917'de Frankfurt Üniversitesi'nin Türkoloji profesörlüğüne getirildi ve Almanya'nın Karl Foy'dan sonra ikinci Türkoloji profesörü olarak bu sahada Avrupa'nın en önde gelen ilim adamlarından biri haline geldi. 1920 yılında ise Berlin Üniversitesi Türkoloji profesörlüğüne getirildi ve ölümüne kadar bu görevde kaldı.

Kont Geza Kuun tarafından 1880 yılında Latince olarak yayımlanan *Codex Cumanicus* Bang'ın kuvvetle ilgisini çekmiş ve eserin üzerinde derinlemesine çalışıp Geza Kuun yayımının dil açısından istifade edilemeyecek bir neşir olduğunu ortaya koyarak orijinal metinleri açıklamak, bazılarını da yeniden kurma şeklinde kitabı tekrar yayımlamıştır. Berlin'e geldiğinde I. Dünya Savaşı'nın başlamasına kadar Orta Asya'da yapılan Alman ilmi araştırma seyahatleri ve arkeoloji kazıları sonucunda bulunarak Berlin'e getirilen yazılı belgelerin ilk inceleyicileri olan Friedrich Wilhelm Karl Müller ve Albert August von Le Coq'a katıldı ve Uygur harfli Türkçe belgelerin incelenmesi işini üzerine aldı. Müller'in dört ciltlik *Uigurica*, von Le Coq'un üç ciltlik *Manichaica* ve Bang Kaup'un başlattığı *Türkische Turfantexte* (ilk beş cilt Bang ile Annemarie von Gabain; VI. cilt Bang, von Gabain ve Reşit Rahmeti Arat) serileri Berlin'deki bu ilmi mesainin sonuçlarıdır. Bang'ın Berlin'deki çalışmalarını arasında *Türkische Turfantexte* serisi dışında *Studien zur vergleichenden Grammatik der Türk Sprachen vom Köktürkischen zum Osmanischen*, *Türkologische Briefe aus dem Berliner Ungarischen Institut I-VIII* gibi eserleri zikredilebilir. Mukayeseli Türk dili araştırmaları məktebinin kurucusu olan Bang'ın çalışmaları öğrencileri von Gabain tarafından Almanya'da, Reşit Rahmeti Arat tarafından da Türkiye'de devam ettirilmiştir.

8 Ekim 1934 Pazartesi günü altmış beş yaşında iken talihsiz bir apandisit ameliyatı sonucunda hayatını kaybeden Bang'ın ölümü hakkında Alman ve Türk

basınında çok çeşitli makaleler çıkmış, hayatı ve eserleri üzerine ise bazıları sağlığında olmak üzere çeşitli zamanlarda pek çok yazı yayımlanmıştır (başlıcaları için bk. bibl.).

Eserleri. Bang'ın 1889-1934 yılları arasındaki kırk beş yıllık akademik hayatında kaleme aldığı 113 parçadan müteşekkil 2000 sayfa civarındaki ilmî çalışmaları bütün olarak değerlendirildiğinde bunların şu on grupta toplandığı görülür: 1. Dilin ve Türk dilinin genel konuları (8 makale, 76 sayfa); 2. Gramer ve kelime açıklamaları (11 makale, 324 sayfa); 3. Altayistik, Mongolistik ve Mançu-Tunguz araştırmaları (26 makale, 180 sayfa); 4. Göktürkçe araştırmaları (11 makale, 148 sayfa); 5. Budist Uygurlar hakkında araştırmalar (12 makale, 210 sayfa); 6. Maniheizt Uygurlar hakkında araştırmalar (7 makale, 224 sayfa); 7. Nestürî Uygurlar hakkında araştırma (1 makale, 35 sayfa); 8. *Codex Cumanicus* ve Kuzey Türkçesi üzerine araştırmalar (12 makale, 176 sayfa); 9. Yaşayan Türk şiveleri araştırmaları (18 makale, 210 sayfa); 10. "Berlin'deki Macar Enstitüsü'nden Türkoloji Mektupları" adı altındaki Türkoloji çalışmaları (7 makale, 108 sayfa). Willy Bang Kaup bu çalışmaları ile Türkoloji'nin, daha önceleri İslâm filolojisi içerisinde şarkiyat çerçevesinde okutulan Arap - Fars - Türk dillerinden ayrılarak kendi başına müstakil bir ilim koluna haline gelmesini sağlamış, Eski Uygur Türkçesi ile yazılmış metinler üzerindeki çalışmalarıyla da Uyguroloji biliminin kurucusu olmuştur (eserlerinin tam listesi için bk. Sertkaya, s. 289-304).

BİBLİYOGRAFYA :

A. von Gabain, "Bang Kaup", *Neue Deutsche Bibliographie*, Berlin 1953, I, 576; a.mlf., "Persönliche Erinnerungen an W. Bang Kaup", *Sprache, Geschichte und Kultur der altaischen Völker*, Berlin 1974, s. 51-55; a.mlf., "W. Bang Kaup [1869-1934]", *UJb.*, XIV (1934), s. 335-340; a.mlf. — R. R. Rachmati, "Bibliographie der Arbeiten von Professor W. Bang-Kaup", a.e., IX (1929), s. 188-195; A. N. Kononov, "W. Bang Kaup. Zum hundertsten Geburtstag", *Sprache, Geschichte und Kultur der altaischen Völker*, Berlin 1974, s. 47-49; H. H. Schaefer, "Zu W. Bangs sechzigstem Geburtstag", *UJb.*, IX (1929), s. 181-187; Şerif Hülûsi Sayman, "Prof.Dr. Willy Bang Kaup'un Türk ve Ural-Alтай Dillerine Ait Tetkikleri", *Edebiyat*, I/3 (1935), s. 6-17; Osman Fikri Sertkaya, "Ölümünün 50. Yıl Dönümünde Willi Bang Kaup (9. VII. 1869 - 8. X. 1934) ve Eserleri", *TDAY Belleten* 1984 (1987), s. 285-304.

OSMAN F. SERTKAYA

BANGUOĞLU, Hasan Tahsin

(1904-1989)

Türk dil âlimi ve devlet adamı.

21 Nisan 1904'te halen Yunan Makedonyası sınırları içerisinde bulunan Drama'da doğdu. Babası buranın eşrafından tütün tüccarı Ahmed Cevdet Bey, annesi Rukiye Hanım'dır. İlk öğrenimine Selânik'te Fransızca öğretim yapan Mission Laice Françes'de başladı ve Drama'da devam etti. Ailesi Balkan Savaşı sırasında Türkiye'ye göç edip Balıkesir'e yerleştiği için tahsilini burada tamamladı. Daha sonra İstanbul Sultânîsi'ne (İstanbul Erkek Lisesi) devam ederek buradan mezun oldu (1926). Aynı yıl girdiği Dârülfünun Edebiyat Fakültesi Edebiyat Zümresi'nde Orhan Şaik (Gökay), Hüseyin Nihal (Atsız), Nihad Sâmi (Banarlı) gibi her biri daha sonraları Türk dili, tarihi ve edebiyatının otoriteleri olacak kişilerle birlikte okudu. İyi Fransızca bildiği için bu yıllarda yardımcı iş olarak *Vakit* gazetesinin Beyoğlu muhabirliğini de yaptı. 1930'da Edebiyat Fakültesi'nden mezun oldu.

1930-1932 yılları arasında Ankara'da Gazi Terbiye Enstitüsü'nde edebiyat hocalığı yaptı. Mart 1931'de *Vakit* gazetesinin eki olan aylık *Vakit* dergisinde yayımladığı "Nedim Nasıl Ölmüştü?" ve aynı yerde Nisan 1931'de yayımladığı "Safvet Tezkiresi" adlı iki yazısı ile ilim âleminin dikkatini çekti. Faruk Nafiz (Çamlıbel), Ahmet Hamdi (Tanpınar), Necip Fazıl (Kısakürek), Ömer Bedrettin (Uşaklı) gibi şair ve yazarlarla birlikte *Hız* adlı bir kültür ve edebiyat dergisi çıkardı (15 Mayıs - 15 Temmuz 1931).

Gazi Terbiye Enstitüsü'nde iken ihtisas yapmak üzere Berlin'e gitti (1932). Almanca öğrendikten sonra Berlin'de mukayeseli Türk dili mektebinin kurucusu ünlü Türkolog Willy Bang Kaup'un öğrencisi olarak Mittwoch, Schaefer, Westermann ve Hartmann gibi hocaların derslerine devam etti. Burada W. Bang'ın son öğrencileri olan Annemarie von Gabain, Reşit Rahmeti Arat, Karl Heinrich Menges ve Saadet Şakir Çağatay ile ders arkadaşları oldu. 1934'te W. Bang Kaup'un ölümü üzerine tezini tamamlamak için Breslau Üniversitesi'ne Friedrich Giese ve Carl Brockelmann'ın yanına gitti. Burada *Altosmanische Sprachstudien zu Süheyl ü Nevbahar* adlı teziyle doktor oldu (1936).

Yurda döndüğünde Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'ne doçent olarak tayin

edildi (1936-1943). Burada ciddi bir Türkoloji disiplini yerleştirmeye çalıştı. Bir yandan da Devlet Konservatuarı'nda fonetik dersleri okuttu (1937-1939). O sırada hüküm süren dilde tasfiyecilik akımına karşı çıktığı için bazı tenkitlere de uğradı (bk. Besim Atalay, *Bir Doçentin Türkçe Okutuşu*, Ankara 1940). Fakat yılmadan Türkiye Türkçesi'ni, güzel ve doğru Türkçe'yi geliştirme ve zenginleştirme yollarını anlatmaya çalıştı. Bu konuda çoğu *Ulus* gazetesiyle *Ülkü* dergisinde çıkan yazılarından bir kısmını üç broşürde topladı: *Dil Bahisleri 1* (İstanbul 1941), *Dil Bahisleri 2* (İstanbul 1942), *Devlet Dili Türkçe Üzerine* (İstanbul 1942).

Hocası Fuat Köprülü'nün meslekî tesiri yanında politik hayatının da tesiri altında kalan Banguoğlu 1943'te Bingöl'den Cumhuriyet Halk Partisi milletvekili seçildi ve bu görevi 1950'ye kadar sürdürdü. Bu sırada partinin yayın işlerini ve Halkevleri teşkilâtını da idare etti. 10 Haziran 1948'de Millî Eğitim bakanlığına getirildi ve 22 Mayıs 1950'de Şemseddin Günaltay kabinesinin istifasına kadar bu görevde kaldı. Millî Eğitim bakanlığı sırasında Türk Dil Kurumu başkanlığını da yaptı.

1950-1955 yılları arasında politikayı bırakarak Ayvalık'ta çiftçilikle meşgul oldu. 1955'te Londra Üniversitesi School of Oriental and African Studies'den aldığı davet üzerine 1959 yılına kadar burada mukayeseli Türk lehçeleri dersini okuttu, ayrıca tasarladığı Batı Türkçesi gramerinin ilk cildi olan *Sesbilgisi* kitabını hazırladı. 1959'da yurda dönünce Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde ihdas edilen Türkçe Dini Metinler Kürsüsü'nde ders verdi; altı ay kadar da aynı fakültenin dekanlığını yaptı (1960). Daha sonra İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde kurulan Orta Türkçe Kürsüsü'nde çalıştı, ayrıca Robert College'de Türk dili tarihi dersleri verdi. Ancak kısa bir süre sonra 1961'de tekrar politikaya atıldı ve Cumhuriyet Halk Partisi'nden Edirne senatörü seçilerek Cumhuriyet Senatosu'na girdi. Bu görevi 1968 yılına kadar sürdürdü. Bu arada ikinci defa Türk Dil Kurumu başkanlığına getirildi (1960-1963), 1963-1966 yılları arasında da Halkevleri genel başkanlığı yaptı.

"Ortanın solu" görüşü İsmet İnönü tarafından kabul edilince Banguoğlu bu politikaya karşı çıktığı için 1966'da Cumhuriyet Halk Partisi'nden ihraç edildi. Bir